

Versek csendje (Cseh Katalin: Csöndövezet c. könyvéről)

[Látó, 2011. január]

CSEH KATALIN: CSÖNDÖVEZET. VERSEK. MENTOR KIADÓ, MAROSVÁSÁRHELY, 2009.

„Sóvárgás a lélek párkányán” (Tépelődő), „Sóvárgás lélek-kifutópályán” (Szerartás) – talán ez a két rokon mondat fejezi ki s foglalja össze legáltalában és legtakarékosabban a szerző e kötetének hangulatát, az itt összegyűjtött versek létérzékelését. A négy fejezetre – Csöndövezet, Helyzetjelentés, Négysorosok, Létmesék – osztott kötet az első rész címét kapta, és ez Cseh Katalin költészetének egészét is kifejezi (s ide beleférnek még a vidám, játékos, sőt akár a gyerekeknek szánt versei is).

Egy korábbi kötete, a 2006-os Ünneplő hétköznapok alaphangját, témáját tekintve nagyon hasonló, ott is a csendbe nyer ugyanis betekintést az olvasó: az ünnepet megelőző, folytató, körülvevő, illetve a hétköznapi csendbe. A csönd most egy egész fejezetet, 22, a témát már címében hordozó verset foglal le magának, amelyekben a csönd persze legkevésbé sem hallgat, ehelyett például alliterál, sikolt, sőt játszik. „Gurul a szó a csöndbe / Csobog a csöndvödörbe // Borul a csönd a szóra / Terül a csönd pokróca // Alszik a szó a csöndben / Horkan csöndbe göngyölten // Csönd csöpög a szóból / A fény is csöndet kóstol // A szó a csöndnek halála / Csönd a szó fehér kabátja.” (Csönd a szó...)

A csönd, a szó, a kimondás, a szótetemek árulkodó elemei Cseh Katalin világának, amelyben a lét, az idő, az időben lét és jelenlét, az idő tartalmas, jelentéssel bíró megélése – vagy mindennek lehetetlensége, hiánya! – fontos, folyton visszatérő kérdések. „Véges álmok / Végtelen terében” (Változatok) elhelyezkedő „léleklábnymok”, a csönd szavakba menekített lenyomatai jellemzik e kötet verseit; teljes világ, ami azonban inkább sejtés, átsejtlés, vendégeskedés a létben (Történés). Az előbb azt akartam írni: a vers e csöndtérben játszódik – de a klasszikus földi tér-idő kategóriáit feszítő létről, levésről van sokkal inkább szó, mint valódi értelemben vett történésekről, még amikor Andrassy úti sétáról vagy a temetőbe vezető út megmászásáról esik is szó: itt inkább létezés, mint cselekvés történik. Akaratlanul is a valamikori nyelvtanórák jutnak eszembe, amikor ezt a klasszikus megkülönböztetést tanultuk az igékről szóló leckében. Talán nem véletlen az asszociáció, mosolyodom el, amikor a Rutin soraiban mintha saját hétköznapijaiba engedne betekinteni a tanárkodással a mindennapi betevőt megkereső szerző: „A tanárom reggel korán kel / megfőzi az aznapi ebédet / szendvicseket csomagol / a férjének inget vasal / kiviszi a szemetet / [...] csengetésre ér oda / első lecke az óda / második a szóképzés / [...] mindig ugyanazt mondja/mindig ugyanúgy”... De nyilván nem egyszerű önéletrajz mindez, bár a költői ihlet és a napi valóság olykor farkasszemet néz, „A tény s az illúzió ilyenkor szembesül” (Apámnak). Az eredmény: „Nem vagyok több / Egy közepes tehetségű / Konyhaszemélyzetnél / Aki főz mos takarít / Vacsorához asztalt terít [...] Miközben a szorongás / Bennem feneketlen kutató / Nem lehetek soha azonos / Valódi énemmel / Telik a lélek idegen szégyennel / Csakis a szerep a fontos a képlet / Hogyan vágsz mindig jó képet / Akkor is ha parázs a szó ha éget / A hétköznapi s vasárnapi túlélés” (Felismerés).

Félreértés ne essék: nem az unott, unalmában verselgető háziasszony rímbe szedett hétköznapijainak krónikáját kapja az olvasó. Sokkal inkább lételméletet, annak is a gyakorlati részét: a sajátán és sajátágoson átszűrt konklúziókat. „Csillagközi ágyam / Örökre vetetlen” (Elmélkedő); „Állsz a semmi szegletén, mint egy peronon, / S melletted a vágy, a tiltott, hirtelen eloson” (Amikor); „A sétatéri fákon / csönd mezítlábal / látom” (Közérzet); „Tudod nekem nincs szülői házam / Csak túl időn s a lét földi terén / Süllyed mint hajó az óceánba / Fölsejlik bennem szakasztott mása” (Szülői ház); „Tele vagyok elmúlással/mint holt harang hallgatással / ami örök bennem ennyi: / csönd zsebében álm-fecni” (Dal). És kap egy világot (a szerző szerényen csak övezetről beszél), amelynek hívószava a kötet címéül kiemelt csönd. Benne mintegy beavatást nyer az olvasó a lét különféle rekeszeibe: irgalomba és félelembe, sóvárgásba és hiányba, bizonytalanságba és tapasztalatba, tépelődésbe, töprengésbe, látomásba és megérzésbe, kísértésbe és számvetésbe, álm-ölebe... Sokkal többről nyer sejtést, mint bizonyosságot

vagy felvilágosítást az olvasó. De ilyen a lét maga e költői világban: a sejtés bizonyosságára és bizonyosságából épül... „Fehér lepedők villanása / –Angyalszárnyak –” (Képzelet); „Ránc vagyok a csönded korcán” (Fohász); „öröklét árnya szepeg testemen” (Sejtelem); „Talánok között bizonyosság vacog” (Talánok között); „Lelke a csönd gézén átdereng” (Emlék-villanás). Aki figyelmesen és értőn olvas, beavatódik a csönd világába, ahol a szótetemek mögül kivillan „rejtett, igaz orcánk” (Alkalmi könyörgés), „maszkok mögül az orcád” (Irgalom), „az örökkévalóság / egy-egy beszegett darabja” (Képzelet) a „bicebóca öröm” (Megszokás).

Kategória: Téka

Denumire autor: Bodó Márta

Látó Szépirodalmi Folyóirat